

Röportaj: Diyanet neden tartışılıyor?

Yurttaşlık Derneği için “**Tartışılan Kurum: Diyanet**” başlıklı bir rapor hazırlayan gazeteci-yazar Cafer Solgun’a sorduk: “**Diyanet neden tartışılıyor?**”

6 Mart 2022 tarihli röportaj: [Röportaj: Gazeteci-Yazar Cafer Solgun’la “Tartışılan Kurum Diyanet” Başlıklı Raporu Hakkında Konuştuk - Etken Medya](#)

Cafer Solgun: “**Laiklik varmış gibi, eşit yurttaşlık varmış gibi, demokrasi varmış gibi davranmaktan artık vazgeçmek gerekli. Fazlasıyla geç kalınmış değil mi zaten?**”

Cumhuriyetle yaşıt ama hala tartışılıyor: Diyanet

Yurttaşlık Derneği (*eski adıyla Helsinki Yurttaşlık Derneği*), geçtiğimiz ay “**Tartışılan Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı**” başlığıyla bir rapor yayımlandı. Gazeteci-yazar Cafer Solgun tarafından hazırlanan rapor, Diyanet İşleri Başkanlığının (*DİB*) kuruluşundan günümüze tarihçesini ele alırken özellikle son 20 yıldaki büyümesini mercek altına alıyor. Raporda Diyanet ile ilgili çok sayıda tarihçi, yazar, gazeteci, akademisyen ve ilahiyatçının konuyla ilgili görüşlerine de yer veriliyor.

Raporu hazırlayan Cafer Solgun konuyla ilgili sorularımızı yanıtladı.

–Neden böyle bir çalışma yürütmeye ihtiyaç duydunuz?

Cafer Solgun: Diyanet’le ilgili uzun süredir çalışıyorum. Konu, her şeyden önce demokrasi ve laikliğin temel taşlarından biri olan din ve inanç özgürlüğü hakkı ile ilgili. Bu, Türkiye’nin temel demokratikleşme sorunlarından biri. Sahici, işleyen bir demokrasiden yana taraf olan herkesin ilgili olduğu ve olması gereken bir sorun yani. Yurttaşlık Derneği 90’larda faaliyet göstermeye başlamış bir sivil toplum kuruluşu. Din-devlet-yurttaşlık ilişkileri kapsamında bugüne değin Diyanet, laiklik, zorunlu din dersleri gibi konularla ilgili önemli etkinlikler düzenlemiş bir STK. Bu rapor da derneğin bu kapsamdaki çalışmalarının bir parçası olarak hazırlandı. Diyanet, devlet-yurttaş ilişkilerinde birçok bakımdan sorunlara kaynaklık eden önemli bir yerde duruyor. Rapor, bu alandaki tartışmalara, çalışmalara referans teşkil edebilmek, sorunların neden ve sonuçlarına işaret etmek amacı taşıyor.

–Diyanet’in varlığı, din ve inanç özgürlüğü hakkını ihlal mi ediyor?

CS: Çok net olarak şunu söyleyeyim; bu raporda kimsenin inancı, ibadeti, inanma ve ibadet biçimi veya hangi dine ne şekilde inandığı, inanmadığı tartışma konusu edilmiyor. Bu ne benim ne de herhangi bir kimsenin haddine düşer. Sorun DİB’in kuruluş mantığı, Genel İdare içerisinde tarif edilen bir devlet kurumu olması, statüsü ve bu kapsamda yürüttüğü faaliyetlerin eşit yurttaşlık açısından ayrımcılık üretiyor olması... Diyanet İşleri Başkanlığı 1924 yılında Anadolu’da yaşayan “gayrimüslim” halklar dışında herkesin “Sünni-Hanefi” olduğu varsayımı üzerine kuruldu ve günümüze değin de bu varsayımı esas alarak faaliyet yürütüyor. Sünni-Hanefi olmayan yurttaşlar için objektif olarak bir ayrımcılık söz konusu. Laik, demokratik olduğunu, hukukun üstünlüğünü benimsediğini iddia eden, Anayasasında herkesin yasa önünde eşit olduğunu, kimseye dini, inancı açısından ayrımcılık yapılamayacağını söyleyen, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraf olan bir ülkede, Genel İdare içerisinde tarif edilen bir kamu kurumunun yurttaşlar arasında ayrımcılık yapması, olacak şey midir?

–Bu sadece Aleviler açısından yaşanan bir sorun mu?

CS: Değil. Aleviler talepleri ve cemevleriyle birlikte 90’lı yıllardan, özellikle de 2000’li yıllarda toplumda “görünür” bir duruma geldiler. Kamuoyunda Diyanet’ten rahatsız ve şikayetçi yegane kesimin Aleviler olduğu şeklinde yanlış bir kanaat var. Oysa AKP’nin ilk iki dönemine kadar İslamcı çevrelerin Diyanet’ten rahatsızlıkları çok daha belirgin idi.

Birçok İslamcı entelektüel DİB'in lağvedilmesini savunuyordu. AKP'nin 2002 yılında iktidara geldiğinde seçim vaatlerinden biri YÖK ile birlikte DİB'in özerkleştirilmesiydi. Hükümet sözcüsü sıfatıyla yapılan açıklamalarda "DİB'in statüsü tartışılmalıdır" deniyordu. Giderek bu tutumların sahipleri görüşlerini değiştirdiler. Deyim yerindeyse "ihale" Alevilere kaldı. Tabii ki Alevilerin rahatsızlığı ve şikayetleri doğrudur, meşrudur, haklıdır. Ancak sorun yalnızca Alevilerle ilgili değildir. Sünni yurttaşların da sorunu olmalıdır. Demokrasi ve eşit yurttaşlık, devletin bütün yurttaşlara ve onların inançlarına, etnik, dini aidiyetlerine eşit mesafede duran bir devlet olarak yeniden yapılandırılması, herkesin ortak paydası olarak benimsemesi gereken bir önem ifade ediyor bence. Raporda somut örnekler üzerinden daha detaylı bilgiler var bu konuda.

–Bahsettiğiniz İslamcı entelektüellerin, AKP'nin tutum değişikliğini neye bağlıyorsunuz?

CS: Bunun en büyük hatta yegane sebebi, genel olarak dinin, özel olarak ise din, iman, ibadet işleriyle ilgili bir kurum olarak Diyanet'in gayet "kullanışlı" bir araç olarak görülmesi... "Bugüne değin başkaları kullandı, şimdi de biz kullanacağız" diye düşünülmesi...

–Bugüne değin nasıl kullanıldı ve şimdi nasıl kullanılıyor?

CS: Raporda ayrıntılı olarak ve somut örnekleriyle var. Tek Parti döneminde büyük çoğunluğu dinle alakalı reformların halka benimsetilmesi için Diyanet fetvalar yayınladı... 1960 darbesi ve bütün darbe dönemlerinde darbecilerin istek ve beklentileriyle uyumlu bir tutum alındı... "İrticaya karşı" olduğu söylenen 28 Şubat döneminde Diyanet, darbeci cuntacıların karargahlarından biriydi... Bugün de AKP, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının vergileriyle genel bütçeden birçok icracı bakanlıktan daha fazla pay alan Diyanet'i günlük siyasi polemikler ve sorunlarda kendi ideolojik hassasiyetlerine uygun şekilde göreve koyuyor. Diyanet'i neredeyse hayatın her alanında etkin bir konuma getirdi. Dahası Diyanet Başkanı için "ümmetin dini lideri" muamelesi yapıyorlar. Eleştirel yaklaşımları dikkate almak şöyle dursun, canla başla en üst düzeyde savunuyorlar... Şunu tekraren vurgulamak isterim. Sorun, Diyanet'in bir devlet kurumu olmasıdır. Dolayısıyla devletin, iktidarların siyasi öncelikleri, ideolojik hassasiyetleri, egemen konseptleri ne ise ona uygun pozisyon almak durumunda olan bir kurum olmasıdır. Raporda da yer verdim, bu durum Diyanet'e başkanlık yapmış insanların da dile getirdikleri bir gerçek.

–Ama yurttaşların çoğu Diyanet'ten memnun. Lağvedilmesi gibi bir talep yok. Sizin çözüm öneriniz nedir?

CS: Diyanet'in lağvedilmesi gerçekleşebilir bir "çözüm" şekli gibi görünmüyor. Her şeyden önce, "Diyanet kaldırılırsa bu alanı tarikatlar, cemaatler doldurur" kaygısı taşıyan insanlar var ve bu kaygıların görmezden gelinmesi doğru değil. Mevcut ayrımcılık üreten durumun aşılması için DİB'in özerkleştirilmesi daha gerçekçi bir yol. Diyanet'in yapısı, misyonu ve statüsünün yeniden tanımlanarak özerkleştirilmesi, başkan ve yöneticilerinin siyasi iktidar tarafından atanmayıp kendi bünyesinden seçilmesi mümkün. Mevcut DİB Sünni Diyanet'i olarak faaliyetlerini sürdürür, Aleviler ve diğer din ve inanç grupları da gerekli kriterleri yerine getirdikleri ölçüde kendi diyanetlerini oluştururlar. Devlet de hepsine eşit mesafede durur. "Gayrimüslim" olarak nitelendirilen Hıristiyan, Yahudi, Süryani yurttaşların maruz kaldıkları ayrımcılık, daha derin. Kendi din adamlarını yetiştirmelerine dahi izin verilmiyor. Bu ayrımcılığa son verilmesi de bu kapsamda ele alınması gereken bir başka sorun.

–Bu ciddi, köklü bir reform gerektiriyor...

CS: Kesinlikle... Ama laiklik varmış gibi, eşit yurttaşlık varmış gibi, demokrasi varmış gibi davranmaktan artık vazgeçmek gerekli. Fazlasıyla geç kalınmış değil mi zaten?

–Etken Medya ekibi olarak Gazeteci-Yazar Cafer Solgun’a bu kıymetli söyleşi için teşekkürlerimizi sunuyoruz.

-Raporun tamamı burada: [Tartışılan Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı – Yurttaşlık Derneği \(hyd.org.tr\)](#)

Röportaj: Gülcan Pandora